

Утвърдил:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: ФИЛОСОФСКИ

Специалност: (код и наименование)

Ф	Ф	П	0	2	0	1	1	3
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Психология

Магистърска програма (код и наименование)

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Психология на здравето

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

--	--	--	--

Тормоз и виктимизация от връстниците (код и наименование)

Преподавател: проф. д.пс.н. Пламен Калчев

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
Обща аудиторна заетост		30
Извънаудиторна заетост	Реферат	
	Доклад/Презентация	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	
Обща извънаудиторна заетост		60
ОБЩА ЗАЕТОСТ		90
Кредити аудиторна заетост		1
Кредити извънаудиторна заетост		2
ОБЩО ЕКСТ		3

№	Формиране на оценката по дисциплината	% от оценката
1.	Workshops {информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати}	15
2.	Участие в тематични дискусии в часовете	15

3.	Изпит	70
Критерии за оценяване		
Общият сбор от точки се формира от посочените компоненти на оценката, в съответствие с предварително дефинираната пропорция. Изпълнение на всеки от компонентите изисква специфични знания и умения. Въз основа на общия брой точки, оценката се определя в процент от максималния бал, при следните критерии:		
	≥ 85%	Отличен
	≥ 70% – < 85%	Много добър
	≥ 55% – < 70%	Добър
	≥ 40% – < 55%	Среден
	< 40%	Слаб
Анотация на учебната дисциплина:		
Курсът цели да запознае студентите: (1) със спецификата на тормоза и виктимизацията като форми на злоупотреба в социалната мрежа на връстниците; (2) с методите за оценка на проблема; (3) с картината и проявите в съвременното българско училище; (4) с факторите за възникване на тормоза и виктимизацията в училище и характеристиките на основните участници; (5) с принципите за превенция и формиране на политика на училището срещу тормоза от връстниците; (6) с методи за интервенция при инциденти на тормоз; (7) с методи за работа с жертвите на тормоз/виктимизацията; (6) с подходи за консултиране на агресивното дете.		

Предварителни изисквания:
Базови знания по психология и психопатология на развитието в детска и юношеска възраст.

Очаквани резултати:
След завършване на курса студентите ще демонстрират: <ul style="list-style-type: none"> • Познания за спецификата на тормоза и виктимизацията като особени форми на агресия в социалната мрежа на връстниците; за детерминиращите фактори и характеристиките на основните участници; • Знания и умения за използване на стандартизирани методи за оценка на тормоза и виктимизацията, за целите на превенцията и своевременна помощ; • Възможности за активно участие при разработването на политиката на училището срещу тормоза; • Знания и умения за интервенция при инцидент на тормоз; • Знания и умения за груповата работа с деца-жертви на тормоз от връстниците; • Знания и умения за консултиране на агресивното дете.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1	Тормоз и виктимизация от връстниците – дефиниции и специфика Тормозът като особен вид агресия – основни различителни признаци. Двуконпонентен или триконпонентен модел на	2

	агресивността? Торможът като групова форма на агресия – разпределение на ролите на участниците. Тормози и виктимизация на връстниците – две традиции за дефиниране на злоупотребата от връстниците.	
2	Форми на тормоз и виктимизация Физически и вербални, директни и индиректни форми. Индиректна или релационна агресия? Съвременни форми – кибертормоз и кибервиктимизация.	2
3	Типология на жертвите и агресорите Дефиниране на статусите на агресия и виктимизация. Преход от количествена към категориална оценка: статистически и съдържателни подходи. Връзката между виктимизация към агресия – проблемът за смесения статус на агресор-жертва..	2
4	Оценка на тормоза и виктимизацията от връстниците в училище (1) Източници на информация (ученици, родители, учители). Методи за оценка: директно наблюдение, интервю, рейтингови скали, структурирани въпросници, стандартизирани самооценъчни скали. Преимущества и недостатъци.	2
5	Оценка на тормоза и виктимизацията от връстниците в училище (2) Изследване на тормоза чрез: рейтингова скала за учителя, рейтингова скала за учениците и самоописателен въпросник за учениците: организация, етапи, провеждане и анализ на резултатите.	2
6	Оценка на тормоза и виктимизацията от връстниците в училище (3) Скала за агресия и виктимизация от връстниците (САВВ): конструирани на инструмента, структура и приложение.	2
7	Торможът и виктимизацията от връстниците в съвременното българско училище Честота, форми, продължителност, „горещи“ точки, канали за комуникация и източници на подкрепа; възрастови промени в равнището на виктимизация и агресия – количествена и категориална оценка.	2
8	Фактори за възникване на тормоза и виктимизацията: личностни детерминанти Характеристики на агресора и жертвата. Възможен ли е „универсален“ списък от качества, рискови за дадения статус? Интеракционистичен подход и взаимна зависимост на позициите. Типология и основни конфигурации взаимодействие.	2
9	Фактори за възникване на тормоза и виктимизацията: семеен контекст Семействата на агресорите и жертвите. Обяснителни възможности на различни модели: психодинамичен, теория за привързаността, торможът като реакция на травматичен опит, поведенческата перспектива и теория за социалното учене, стилове на възпитание, форми на дисциплиниране и контрол, свръхопека над детето.	2

10	Фактори за възникване на тормоза и виктимизацията: роля на училището за превенция и ограничаване на тормоза Училищен и академичен климат, политика на училището срещу тормоза от връстниците: основни компоненти. Подходи за въвеждане на проблема и обсъждането му с учителите и учениците. Нагласи към тормоза и жертвата. Кой и как помага в ситуация на тормоз. Подкрепа от съучениците.	2
11	Последици от тормоза и виктимизация от връстниците Краткосрочни и дългосрочни последици за жертвите, агресорите и агресорите-жертви: <i>интернализирани проблеми</i> (тревожност и безпокойства, депресия), <i>екстернализирани проблеми</i> (гняв, враждебност и отмъстителност), <i>суицидна идеация</i> , благополучие, взаимоотношения с връстниците.	2
12	Интервенция при инцидент на тормоз (1) Моралистичен и легалистичен подход. Предимства и ограничения. Допустим ли е „съд над мъчителя“? (2). Хуманистичен подход. Преимущества и недостатъци. Варианти на работа в рамките на хуманистичния подход	2
13.	Хуманистичен подход на интервенция: индуциране на загриженост и отговорност (1) „Необвиняващ подход“ („подкрепа от групата“): основни стъпки и оценка на възможностите. (2) „Подход на споделената загриженост“: етапи и детайлно описание на сценария на всеки от етапите. Сравнителен анализ на двата подхода: прилики и разлики, преимущества и недостатъци. Оценка на ефекта. Как да убедим учителите и администрацията в ползата от хуманистичните подходи?	4
14.	Подкрепа за жертвата (1) Индивидуална работа, (2) Помощ в класната стая, (3) Групи за взаимопомощ с децата-жертви – тренинг в асертивност: организация, подбор на участниците, методи на работа, съдържание на сесиите, оценка на ефекта.	3
15.	Консултиране на агресивното дете Техники на <i>достигане</i> , <i>приемане</i> , <i>свързване</i> като предпоставка за установяване на взаимоотношения, осъзнаване на проблема, конфронтиране и усилие за промяна.	3

Конспект за изпит

№	Въпрос
1	Тормоз и виктимизация от връстниците – дефиниции и специфика
2	Форми на тормоз и виктимизация
3	Типология на жертвите и агресорите
4.	Оценка на тормоза и виктимизацията от връстниците в училище (1)
5.	Оценка на тормоза и виктимизацията от връстниците в училище (2)
6.	Оценка на тормоза и виктимизацията от връстниците в училище (3)
7.	Тормозът и виктимизацията от връстниците в съвременното българско училище
8.	Фактори за възникване на тормоза и виктимизацията: личностни детерминанти
9.	Фактори за възникване на тормоза и виктимизацията: семеен контекст

10.	Фактори за възникване на тормоза и виктимизацията: роля на училището за превенция и ограничаване на тормоза
11	Последици от тормоза и виктимизация от връстниците
12	Интервенция при инцидент на тормоз
13	Хуманистичен подход на интервенция: индуциране на загриженост и отговорност
14	Подкрепа за жертвата
15	Консултиране на агресивното дете

Библиография

- Колоросо, .Б. (2017). *Тормоз в училище. Насилникът, жертвата и наблюдателят*. С.: Софт-прес.
- Коралов, М., И. Игов (2010). *Кибертормоз. Брошура за родители*. С.: УНИЦЕФ.
- Олуеус, Д. (1996). Проблемите с издевателствата в училище. *Перспективи*, том XXVI, №2, юни.
- Петерман, Ф., Петерман,У. (2017). *Работа с деца с агресивно поведение*. С.: Изток-Запад.
- Веане,А. (2009). *Bullying prevention for schools: A step-by-step guide to implementing a successful anti-bullying program*. New York: Wiley, Jossey-Bass.
- Goldman, C. (2012). *Bullied: What every parent, teacher and kid needs to know about ending the cycle of fear*. New York: HarperOne.
- Field, E. (2007). *Bully blocking: Six secrets to help children deal with teasing and bullying*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Jimerson, S., S. Swearer & D. Espelage (eds.) (2010). *Handbook of bullying in schools: An international perspective*. New York: Routledge
- O'Moore, M. & S. Minton (2004). *Dealing with bullying in schools. A training manual for teachers, parents and other professionals*. London: Paul Chapman Publishing.
- Li, Q., D. Cross, & P. Smith (eds.) (2012). *Cyberbullying in the global playground: research from international perspectives*. Chichester:Blackwell Publishing Ltd.
- Mishna, F. (2012). *Bullying. A guide to research, intervention, and prevention*. New York: Oxford University Press.
- Navarro, R ., S. Yubero & E. Larrañaga (eds.) (2016). *Cyberbullying across the globe. Gender, family, and mental health*. Springer.
- Netzley, P. (2014). *How serious a problem is cyberbullying?* San Diego: Reference Point Press.
- Olweus, D. (2013). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell.
- Olweus, D. (2010). Bullying in schools: facts and intervention. *Kriminalistik* 64 (6) (вж. също https://www.researchgate.net/publication/228654357_Bullying_in_schools_facts_and_intervention)
- Orpinas, P. A. Horne (2006). *Bullying prevention: Creating a positive school climate and developing social competence*. Washington, DC: APA.
- Pickhardt, C (2010). *Why good kids act cruel: the hidden truth about the pre teen years*. Naperville: Sourcebooks.
- Rigby, R. (2007). *Bullying in schools: and what to do about it*. 2nd Ed. Camberwell: ACER Press, an imprint of Australian Council for Educational Research Ltd.
- Rigby, R. (2012). *Bullying interventions in schools : six basic approaches*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Robinson, G. & B. Maines (2008). *Bullying. A complete guide to the support group method*. London: Sage
- Shariff, S. (2009). *Confronting cyber-bullying*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Schott, R., D. Søndergaard (Eds.). *School Bullying. New theories in context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, P., D. Pepler & K. Rigby (eds.) (2004). *Bullying in schools: How successful can interventions be?* Cambridge: Cambridge University Press.
- Tarshis, T. (2010). *Living with peer pressure and bullying*. New York: Facts On File.
- Twemlow, S. & F. Sacco (2008). *Why school antibullying programs don't work*. Plymouth: Rowman & Littlefield Publ.

Основни публикации на автора, свързани със съдържанието на курса:

- Калчев, П., С. Колева (2020). *Садистични наклонности в юношеска възраст. Част 1. Скали за оценка*. С.: Изток-Запад
- Калчев, П. (2019). *Оценка на психопатни черти в юношеска възраст. Част 3. Нарцисизъм*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2018). *Оценка на личностови разстройства. Кратка форма на въпросника на Ф. Кулидж*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2017). *Оценка на психопатни черти в юношеска възраст. Част 2. Коравосърдечност и неемоционалност*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2016). *Оценка на психопатни черти в юношеска възраст. Част 1. Юношески въпросник за психопатни черти*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2015). *Тормозът от връстниците в училище. Метод за оценка*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2012). *Скала за агресия и виктимизация от връстниците*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2010). *Скали за агресия в юношеска възраст. Част 2. Злопамятност и отмъстителност, поведение в проблемни социални ситуации, екстернализирани проблеми на развитието, емпатия, морална неангажираност*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2009). *Скали за агресия в юношеска възраст. Част 1. Многомерна скала за агресивност*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2003). *Тормоз и виктимизация от връстниците*. С.: Парадигма.

2020 година

Съставил: проф. д.пс.н. Пламен Калчев